

YALNIZ mı ? YANLIZ mı?

Hemen söyleyeyim Türk dil kurumuna göre ve dil bilimcilerimizin oy birliği ile (😊) açıklamasına esasen YANLIZ değil YALNIZ yazmalısınız.

Dil bilimi adamlarına göre Türkçedeki 'yalnız' sözcüğünün 'yan' sözcüğü ile alakasızdır ve Türkçe 'yalnız' sözcüğünün "tek başına" anlamındaki, 'yalın' sözcüğü ile ilgisi var. Bu sözcük, "kendi" anlamındaki Türkçe "öz" (dönüşlülük) zamiri ile bitişerek zaman içinde bugün kullandığımız 'yalnız' sözcüğü meydana gelmiştir denilmekte. Yani, yalın + öz > yalınöz > yalınuz > yalınız ve daha sonra sözcük yalnız biçimini almıştır deniliyor. Çünkü sözcüğün yakın geçmişteki yazılı kaynaklarda 'yalınız' biçimi mevcuttur ve bu çıkarımlar ile 'yalın + öz' bitişmesi dil bilimcilerin aklına daha yatkın gelmiştir.

Dil bilimi insanlarımız 'Yalnız' sözcüğünün yapı gelişimine benzer bir başka örnek olarak KENDİ + ÖZÜ sözcüklerinin bitişimi ile kentü özi > kendözi > kendüsi > kendisi sözcük ses değeri evrilmesini gösterirler.

Aşağıda yazacaklarımın Türk dil bilimcilerinin görüşünü büyük olasılıkla değiştirmeyeceğini biliyorum. Fakat amacım zaten bu insanların görüşünü değiştirmek de değil. Amacım dil bilimcilerimizin yanlış olduğunu düşündüğüm pek çok açıklamasından birisine işaret ederek bu konu özelinde kendi görüşlerimi açıklamaktır.

Öncelikle şunu söyleyeyim ki bildiğiniz gibi Türk dili sözcükleri bir kök içerir. Her sözcüğün bir kökü ve buna bitleştirilmiş bir eklentisi vardır. Kök sözcük hangi eki alırsa alsın kökteki anlam içeriği hiçbir zaman değişmez. Yani bir sözcüğün kökünde olmayan anlamı o sözcüğün alacağı ek ona katamaz fakat eklentiler kökteki anlamı çeşitlendirir.

YALIN sözcüğü kökünü ister YAL- ister YA- sesi olarak kabul edin fark etmeksizin bu seslerin hiçbirisine Eski Türk dili ailesindeki hiçbir bölgede TEKLİK bildiren (yalnızlık veya yalnızlık bildiren) bir anlam yüklenmemiştir.

Yani bu noktada dil biliminin yaptığı bir açıklama dil biliminin yaptığı bir diğer açıklama ile çelişir. Sözcük ekleri kökteki anlamı hiçbir zaman değiştirmiyorsa (ki öyledir), bu durumda YALNIZ sözcüğünün kök sesinde TEKLİK anlamı bağlantısı kurulabilir bir anlam içeriği olması gerekirdi.

Zaten bu durumun kendisi dil biliminin sözcüklerimize neredeyse Hint Avrupa dilinin sözcük yapısına bakar gibi yaklaştığının bir başka göstergesidir. Geniz η sesinin düz n sesi ile ses değeri farkı sadece konuşan ağızın seslendirdiği ve/veya duyan kulağın algıladığı bu sesi dışarı veriş biçimi ile ilgili diyenektür (diyalektal) fark ile ilgili bir durumdur ve burada bu sözcük özelinde hangi n sesi olmasından asıllı olmayarak bu η veya n sesi bu sözcüğün ne kök anlamını ne de ek olarak gelişmiş anlamını değiştirmeyecektir. Yani her iki n sesinin bu sözcüğü seslendirirken, halk ağzında ve nazarında değeri aynıdır ve sözcük anlamı n sesinin ağızdan nasıl çıktığından bağımsız bir durumdur.

YALIN+ÖZ açıklaması çok akla yatkın gelse de sözcüğün kökünde bahsedilen anlam olmadığından tutarsızdır.

YALNIZ biçiminde yazdığınız sözcük YANI + ILIZ ve YALIN biçiminde evirilmiş sözcük ise YANI + ILIN sözcüklerinin ağızlar da bitişmiş biçimlerinden başka bir şey değildir.

ILIZ (cılız sözcüğünün biçimi) zayıf, güçsüz, çelimsiz gibi anlamlara gelen sözcüğümüzdür.

ILIN ve ILIZ sözcükleri de ortak kökten türeme sözcüklerdir. Bu sözcüklerin de kökü IL- değil IĞ- ya da [l-] sesidir. ILIN sözcüğü "yükü olmayan", "yansız", "üzerinde eksiği fazlası olmayan" gibi anlamlara gelmiş fakat bugün dilimizde kaybolmak üzere olan bir sözcüktür.

YANI+ILIN ('yanında yükü olmayan', 'yanı sade/eklentisiz' veya 'yanı olmayan' anlamı veren) sözcükleri ağızlar da sözlü kullanımı sürecinde YANIILIN biçiminden YALIN biçimine evirilmiştir.

Bugünkü Türkiye Türkçesinde imlası 'yalnız' olan bu söz, yakın zamana kadar 'yalnız' biçimiyle de kullanılıyordu. Aşık edebiyatında halk ozanları tarafından bu şekilde üç heceli seslendirilen biçimi sözlü değişlerde de işitilmektedir.

Fakat dilimizdeki sözcükler farklı coğrafyalarda farklı ses değerleri ile kullanılırlar. Zaman dilimi, coğrafya ve muhtemelen insanların ağız ve çene yapılarındaki farklar ve ilaveten işitsel olası farklar sebebi ile sözcüklerin farklı ağızlar da farklı seslendirilmesi doğal bir süreçtir. Sözcüklerin farklı seslendirilen biçimini imla açısından doğru saymanın ve diğerlerini yanlış kullanım olarak nitelemenin de bir anlamı yoktur.

Ancak bu tip seslendirme farkları olması durumunun sözcüğün kök anlam ilişkisi üzerinden olan yapısına bir dokunacağı (tesiri) de hiç yoktur. Bu sözcük ağızlar da farklı ses değerleri almış olsa da sözcüğün kök anlamı değişmemiş olmalıdır. TDK ve mevcut sözde dil bilimimiz Türkçe sözcükleri Hint Avrupa sözcüklerini inceler gibi incelemekten ve Türk dilini Hint Avrupa dil bilimcilerin yaklaşımları ile tanımlamaktan vazgeçmelidir. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk sonrası dönemde Türk dil bilimi ve tarihi adına Batılı akademisyenlerin metotları ve izledikleri yol taklit edilmekle yepyeni bir Türkçe (Anadolu veya Türkiye Türkçesi) tanımlanmıştır. Bu tanımlama yapılırken İstanbul ağızı Türk dili merkeze alınmış ve Batılı gözlükle incelenmiştir. İmla kılavuzlarımız dahil Türkçe adına çizilen sınır ve çerçeveler akademilerden sokağa doğru çıkınca gerçekliğini pek çok örnekte bir anda kaybediverir.

Oğuz ağızlarını konuşan en yakın Azeri kardeşlerimizin dili sizin imla kılavuzlarınızı dikkate alırsak ("... Türkçeyi şöyle yazın çünkü böyle yazılmaz ..." tarzı iddialarınız çerçevesinde) olması gereken sözde "ideal" Türk diline hiç uymaz.

Batılı kendi diline uygun bir dil bilimi geliştirdi. Mesela Hint Avrupa sözde kök dilinden türeme dilleri tanımlarken tümce içerisinde öznenin ve yüklemnin nerede olduğunu göstermek durumundadır Batılı fakat biz Türkçeyi tanımlarken "Türk dilinde özne başta gelir yüklem sonda" genelmesi yapmamalıyız. Türk dili akademiler tarafından yapılan tutarsız tanımlamalar ve çizilen sınırlar nedeniyle uzunca bir zamandır çarpıtılmaktadır. Akademiler eliyle uzunca süredir Türkçeye tecavüz edilmektedir. Türk dili her sözcüğün bir kökü olan dildir. Merkezinde de İstanbul Türkçesi yoktur. Akademiler eliyle ve Batılı öğretileri tatbik ederek Türkçe adına saçma sapan kurallar ileri sürerek yapay bir Türk dili yaratıldı. Bu sebeple, Türk dili bölümünde okuyan öğrencilere ilk yıl matematik ve mantık öğretirken

yanında Kazak Türk dili, Azeri ağızları veya Özbek Türk dili dersleri verilmesi akademiler eli ile yapılmış en az 70 yıllık tahribatı azaltmak yönünde işe yarayabilir bir yeni başlangıç olurdu.

Türkçe olan her bir sözcüğü kök anlamı üzerinden incelemeyen ve kök anlamından başlayarak açıklamayan her dil bilimci, Hint Avrupa dilleri için üretilen bilimin bilerek veya bilmeyerek takipçiliğini yaparak Türkçeyi incelemektedir. Batılılarca hediye edilmiş mevcut ve hatalı gösteren gözlükle baktıkları için Türkçe kökenli pek çok sözcüğü yabancı sözcük sanıyorlar.

Bir de öncelikle İstanbul ağızını Türkçe sanmaktan ve Türk dilini açıklamak için merkeze almaktan vazgeçerek işe başlanmak gerekir. Aynı zamanda sözcükleri yapısal olarak tanımlarken öncelikle kök anlamlarından hareketle yeniden tanımlamak gereklidir.

Akademiler beni halk etimolojisi yapan birisi olarak görmeye devam etsinler fakat bu sözcüğü YALNIZ olarak değil YALNIZ biçiminde kullanır ve yazarsak doğruyu yapmış olacağımızı düşünüyorum. Yani sözcüğün kökü YAL- değil YAN+ kök sözcüğüdür.

Akademilerin yazdığı gibi değildir olayın aslı ve YANI ILIZ / YAN ILIZ sözcükleri 'yanı güçsüz/çelimsiz/cılız' anlamından bitişerek ve bir kadar da anlam kayması yaşamış biçimi ile YANLIZ biçiminde kullanılmalıdır. Aynı biçimde YALIN sözcüğü de YANI ILIN sözcüklerinden bitişerek ses değeri değişmiş bir sözcük olmalıdır. Çünkü YAL- kökünü Türk dilinin hangi döneminde ve lehçesinde zorlarsan zorla bu kökte TEKLİK bildiren bir anlam yoktur. Bu köke yapılacak herhangi ses değeri yakın ek de bu anlamı bildirmez. "Sözcüğün kökü YAL- söz köküdür" diyen sözcüğün eki kökteki anlamı değiştirmiş demek zorunda kalacaktır ki bu durum Türkçenin sözcük yapısına ters bir durumdur. Ya da "YAL- kök sözcüğünde teklik anlamı vardır" diyen YALNIZ sözcüğünün bugün kullanıldığı biçimine bakarak, yani sözcüğün son dönem biçimine esasen geçmiş zamandaki ilk biçimine anlam eklemesi yapmış olacaktır ki bu tip yanlışlar da sözde dil bilimi eliyle çok defalar yapılmıştır diye düşünmekteyim.

Ahmet Ardiç